

УДК 378.14

Олександр Морозов,

доктор технічних наук, професор,
Національний університет оборони України, м. Київ
<https://orcid.org/0000-0002-1352-1783>
DOI: 10.33099/2617-1775/2025-01/128-138

**ЗАСАДИ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЄКТУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ТРАЄКТОРІЇ
ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ КУРСАНТІВ ВВНЗ**

У статті аналізуються та визначаються основні засади педагогічного проектування індивідуальних траєкторій професійного розвитку курсантів вищих військових навчальних закладів. Як основні засади педагогічного проектування визначаються необхідність трансформації курсантів з пасивних в активні суб'єкти навчання, опанування викладачами ролі не тільки лектора, а і тьютора. Доводиться, що проектування індивідуальних траєкторій професійного розвитку курсантів повинно здійснюватися на засадах педагогічного проектування, реалізуючись через взаємодію курсантів та викладачів, індивідуальних та колективних суб'єктів. Результативна взаємодія всіх учасників процесу педагогічного проектування індивідуальних траєкторій курсантів можлива на засадах чіткого розподілу функцій, суб'єктної позиції кожного, актуалізації необхідних особистісних якостей. Зазначаються проблемні питання, які впливають на проектування траєкторій професійного розвитку.

Ключові слова: індивідуальна траєкторія професійного розвитку; педагогічне проектування; рівні проектування; суб'єкти педагогічного проектування.

Постановка проблеми. Реформування системи військової освіти в Україні потребує розроблення нових підходів з удосконалення освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах (далі – ВВНЗ). Це стосується подальшої трансформації форм та методів організації освітнього процесу, індивідуалізації навчання та професійного становлення здобувачів військової освіти (далі – здобувачів). Існуюча система військової освіти хоча і докорінно змінилася, але все ще не позбулася традицій колективного навчання, для якого притаманне навчання у складі навчальних груп, за навчальними планами з розбивкою по семестрах, де визначена кількість годин для вивчення навчальних дисциплін, обов'язкових для всіх, навчання за розкладом занять.

Це багато в чому зумовлює певний формалізм у відношенні здобувачів до навчання: є навчальні дисципліни, які вивчаються обов'язково незалежно від того, подобаються вони їм чи не подобаються, чи потрібні вони чи ні у їхній майбутній професійній діяльності. Усе це об'єктивно зумовлює пасивну позицію здобувача військової освіти, його безініціативність, а іноді і безвідповідальність. Така система обмежує і активність викладача. Його навчальне навантаження визначається на початку навчального року, відвідуваність здобувачами занять не залежить від якості викладання – вона є обов'язковою. Тому погано чи добре, формально чи творчо ставиться викладач до своїх обов'язків, він все одно викладатиме свою навчальну дисципліну відповідно до навчального плану. Стимулювання творчості – під питанням.

Удосконалення освітнього процесу повинно забезпечити успішне оволодіння здобувачами обраною військовою професією, а також реалізацію своїх особистісних якостей – здібності до навчання, рівень теоретичного мислення, певні мисленнєві вміння та навички, прагнення до самовдосконалення, потреба в діяльності, активності, результативності. Для цього необхідно, щоб кожний здобувач сформував свою індивідуальну траєкторію професійного розвитку. І це доволі складне завдання.

При вирішенні цієї проблеми варто враховувати категорії здобувачів військової освіти ВВНЗ – це слухачі та курсанти. Слухачі мають досвід військової служби та життєвий досвід, як правило, добре усвідомлюють для чого вони вчаться і мають власне уявлення про кар'єрне зростання, тобто мають власну траєкторію свого професійного розвитку. Курсанти, які щойно вступили до ВВНЗ, не мають ні такого досвіду, ні повного розуміння, що таке професійний розвиток та як формувати траєкторію свого професійного розвитку. Більшість з них ще і психологічно не готові до проектування індивідуальних траєкторій. Тому далі зосередимось на проблемі професійного розвитку курсантів.

Розв'язання цієї проблеми потребує вирішення низки завдань. Курсант з пасивного об'єкта навчання, що реалізується за допомогою традиційних форм організації освітнього процесу, повинен перетворитися на активного суб'єкта, який навчається цілеспрямовано, самостійно, усвідомлюючи себе, свої схильності та здібності, знаючи, чого хоче домогтися в обраній військовій професії, що саме, на якому рівні і яким чином повинен вивчити, усвідомити та набути. Завданням професійної військової освіти при цьому стає не лише набуття професійних знань, умінь та навичок, формування та розвиток професійних якостей, а й особистісних якостей, необхідних для успішної професійної військової діяльності та професійної кар'єри. При цьому весь освітній процес у ВВНЗ має бути орієнтований на формування активної позиції курсанта, спрямованої на пошук та набуття практичного досвіду, а в ідеалі – на проектування індивідуальної стратегії життєвого та професійного успіху.

Реалізація концепції трансформації системи військової освіти [1], впровадження стандартів вищої освіти та професійних стандартів у системі військової освіти в організаційному та змістовному плані надають ВВНЗ можливості індивідуалізувати процес професійної підготовки майбутніх офіцерів.

Сьогодні стало можливим створення таких педагогічних умов у ВВНЗ, які сприятимуть проектуванню та реалізації індивідуальних траєкторій професійного розвитку курсантів як майбутніх офіцерів. Проектування та реалізація таких траєкторій дозволять курсантам формувати власний персональний шлях реалізації особистісного потенціалу, обирати життєві стратегії, сприятимуть розвитку самостійності, мобільності, гнучкості, креативності, ініціативності, здатності обирати та нести відповідальність за обране, пошукових, науково-дослідницьких та багатьох інших якостей і здібностей, які вкрай необхідні у військовій справі. Щоб таке проектування було

успішним, необхідно, щоб діяльність курсантів, викладачів та керівництва ВВНЗ була тісно пов'язана та взаємообумовлена. В даному процесі необхідні зміни позицій всіх його учасників та актуалізація певних їх особистісних якостей.

Все це обумовлює актуальність теоретичного опрацювання засад індивідуалізації процесу професійного розвитку курсантів та становлення їх як майбутніх офіцерів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні та професійно-педагогічні аспекти окресленої проблематики було розглянуто в роботах таких вчених як М. Артющина [2], С. Венгер [3], Т. Годованюк [4], Л. Задорожна-Княгницька [5], І. Каньковський [6], І. Краснощок [7], М. Кримова [8], Т. Коростянець [9], Н. Кулаєва [2], В. Литвин [0], Л. Немець [11], О. Нещерет [12], С. Стрельбицька [13], Г. Шевчук [14] та ін.

Проте, незважаючи на значний інтерес науковців до проблеми індивідуалізації професійного розвитку, у вітчизняній науці немає досліджень, у яких би цілісно розглядалися проблеми розроблення та/або упровадження індивідуальних траєкторій професійного розвитку для здобувачів професійної військової освіти. З огляду на зазначене, виникає суперечність між потребою майбутнього офіцера в індивідуальному освітньому та професійному розвитку під час навчання у ВВНЗ і відсутністю окреслених засад проектування траєкторій професійного зростання. Особливо гостро ця проблема постає в контексті професійної підготовки та становлення офіцерів тактичного рівня, оскільки здобувачами вищої та професійної військової освіти стають як особи, які не мають досвіду військової служби, управлінської і поготів, так і ті, хто вже має досвід військової служби та життєвий досвід, але тривалий час системно не навчалися. Наявність зазначеної суперечності зумовлює необхідність наукового обґрунтування засад проектування індивідуальної траєкторії професійного розвитку курсантів під час їх професійного навчання у ВВНЗ.

Метою статті є визначення засад та проблем педагогічного проектування індивідуальної траєкторії професійного розвитку курсантів у ВВНЗ.

Методи дослідження. Дослідження проведене із застосуванням методів системного аналізу і синтезу, індукції та дедукції, порівняння, узагальнення, систематизації.

Виклад основного матеріалу. На підставі аналізу робіт, а також виходячи з проблематики дослідження під індивідуальною траєкторією професійного розвитку будемо розуміти персональну стратегію професійного зростання курсанта, що визначає вдосконалення та самовдосконалення його особистісних якостей та професійних компетентностей, що вибудовуються на основі усвідомлення та суб'єктивізації професійних цілей, цінностей, норм, а також визнання унікальності кожної особи та необхідності реалізації її потенціалу [7; 8].

В індивідуальній траєкторії професійного розвитку необхідно виділяти інваріантну та варіативну складові [2; 13]. Інваріантна складова повинна бути орієнтована на модель курсанта як здобувача вищої освіти, що включає професійні компетентності, які визначаються стандартами вищої та

професійної освіти. Варіативна складова - на особистість курсанта, його соціально-психологічні особливості, потреби, мотиви, інтереси та здібності.

У цьому контексті педагогічне проектування індивідуальних траєкторій професійного розвитку майбутнього фахівця військової справи повинно бути взаємодією викладача та курсанта з вибудовування стратегії професійного зростання особистості, що передбачає осмислення індивідуального входження у військову професію.

Педагогічне проектування індивідуальних траєкторій професійного розвитку у ВВНЗ повинно здійснюватися на трьох рівнях: загальновузівському, факультетському (інститутському) та на рівні засвоєння освітніх компонентів. Загальновузівський рівень – це рівень вирішення стратегічних завдань проектування; факультетський (інститутський) – рівень, на якому повинні створюватися організаційно-педагогічні умови для реалізації індивідуальних траєкторій професійного розвитку курсантів, можливості вибору освітніх компонентів (навчальних дисциплін), темпів навчання, можливості реалізації своїх індивідуальних цілей, задоволення інтересів та потреб. На рівні засвоєння освітніх компонентів – це технологічне та методичне забезпечення викладачем можливості вибору рівня складності завдань, поглибленого вивчення тих чи інших тем, вибору форм контролю, індивідуальних завдань, тобто, створення психолого-педагогічних умов проектування індивідуальної траєкторії професійного розвитку курсантів

Ефективне здійснення такого процесу може за умови взаємодії індивідуальних суб'єктів, якими є курсант, викладач, начальник факультету (інституту, ВВНЗ) та колективних суб'єктів – навчальної групи (мікрогрупи) курсантів, колективу викладачів. Багато в чому ефективність буде визначатися цільовими та ціннісними установками, а також особистісними якостями суб'єктів цього процесу [15; 16].

Діяльність курсантів, викладачів, керівництва ВВНЗ щодо проектування індивідуальних траєкторій професійного розвитку повинна бути тісно пов'язана та взаємозумовлена. У цьому процесі необхідна зміна позиції всіх його учасників та актуалізація певних їх особистісних якостей.

Звичайно, ініціативна роль має належати керівництву ВВНЗ. Для цього потрібна актуалізація таких якостей керівника, як стратегічне мислення, готовність до делегування (розподілу) функцій управління освітнім процесом. Головна мета керівника повинна реалізовуватися через вирішення наступних завдань:

організація освітнього процесу в іноваційних формах: крім поширених видів навчальних занять, це мають бути тренінги, організація предметно-просторового середовища для діяльності проектних груп, індивідуального консультування, введення в навчальний план якомога більшої кількості вибіркового навчальних дисциплін, міждисциплінарних курсів, організація зустрічей з представниками органів військового управління, які є замовниками на підготовку офіцерських кадрів, командування військових частин та підрозділів, запрошення викладачів з інших ВВНЗ для читання авторських

курсів, проведення наукових курсантських конференцій та семінарів, підтримка різноманітних ініціатив курсантів та викладачів, моральне і навіть матеріальне стимулювання учасників освітнього процесу;

створення умов для організації активної поза аудиторної діяльності курсантів: підтримка органів курсантського самоврядування, добровільних курсантських об'єднань та організацій, занять у творчих колективах, наукових курсантських товариств, творчих лабораторій тощо.

Значну роль у проектуванні індивідуальної траєкторії професійного розвитку курсанта повинен відігравати викладач. Такий викладач має бути креативним, мобільним, психологічно готовим до педагогічної діяльності в умовах конкуренції, до виконання різних ролей в освітньому процесі: не тільки лектора, а керівника проекту, консультанта, організатора дискусії, тьютора [2; 13].

Креативність викладача повинна забезпечувати творчий підхід до проведення навчальних занять: використання активних методів навчання, таких як дискусії, ділові, імітаційні, організаційно-діяльні ігри, проведення занять у тренінговому режимі, використання методів позиційного, контекстного навчання.

Мобільність викладача повинна допомагати йому швидко перебудовуватись залежно від особливостей та запитів аудиторії, підбираючи саме ті форми та методи взаємодії з курсантами, які відповідають їхнім інтересам.

Виняткову важливість набуває в сучасних умовах готовність викладача працювати в умовах конкуренції [17]. Мабуть, це один із найскладніших у психологічному плані моментів. Хоча останнім часом у ВВНЗ складаються і офіційні рейтинги викладачів за певними критеріями (наукові ступені та вчені (почесні) звання, наукові та методичні публікації, участь у конференціях, активні, творчі форми проведення занять тощо), і неофіційні рейтинги викладачів, які складають курсанти, багато викладачів ставляться до цього з насторогою. При цьому вже сьогодні можна говорити про очевидні позитивні наслідки впровадження елементів конкурентності: підвищення якості забезпечення та викладання навчальних дисциплін, проведення навчальних занять. Конкуренція змушує викладачів використовувати більш привабливі для курсантів активні методи навчання, ставити проблемні питання, більшою мірою використовувати комп'ютерні технології у навчанні і т.п. Іншими словами, починають працювати основні механізми.

В сучасних умовах необхідно змінювати роль викладача в освітньому процесі ВВНЗ: з транслятора знань він має перетворитися на носія певних цінностей, норм культури, зразків поведінки. Він повинен бути не лише лектором, а і консультантом, помічником, який надає курсанту педагогічну підтримку.

Мабуть однією з важливих властивостей викладача, якою він повинен володіти, і яка забезпечить можливість проектування індивідуальних траєкторій професійного розвитку курсантів, є спроможність відігравати роль тьютора. Тьютори в європейських чи едвайзери в американських закладах вищої освіти є

основними помічниками здобувачів освіти [18]. Тьютор – особлива педагогічна позиція, що склалася, і яка забезпечує розробку індивідуальних освітніх програм як школярів, так здобувачів вищої освіти та супроводжує процес індивідуальної освіти у школі, закладі вищої освіти, системі безперервної освіти дорослих.

Тьюторство – це ідея педагогічного пошуку, яка повинна реалізовуватися спільно з курсантами. При проектуванні траєкторії професійного розвитку тьютор має бути не тим, хто замінить зусилля з власного пошуку курсанта, а той, хто разом з ним шукатиме спосіб передачі культурного змісту. У тьютора, на відміну від викладача, може і не бути знань, що він має передати, немає заданого шляху формування образу курсанта. І ті і інші (знання та норми), потрапляючи як предмет і взаємодія в комунікацію тьютора та курсанта, буде лише засобом формування знання про спосіб освіти. І в цьому сенсі спілкування тьютора та курсанта завжди буде ситуативним, і цю ситуацію можна назвати ситуацією освітнього пошуку.

Викладач повинен створювати умови для продуктивності проектної діяльності, він має забезпечувати: високий ступінь свободи пошуку в освітньому середовищі; доступ до значущої інформації; можливість обміну думками з іншими курсантами та викладачами, проведення семінарів, спрямованих на знайомство та оволодіння технологією здійснення основних проектних процедур (діагностики, цілепокладання, рефлексії), допомогу в узагальненні отриманих даних.

Курсант, як суб'єкт проектування індивідуальної траєкторії професійного розвитку, від початку навчання у ВВНЗ має бути поставлений в активну позицію, а для цього йому необхідно розвивати такі якості як ініціативність, соціальна відповідальність, психологічна готовність до вибору та прийняття рішень.

Дуже важливо, щоб кожен курсант усвідомив, що процес освіти є суто індивідуальним, і відповідальність за свою освіту він має нести особисто. З першого курсу навчання курсантів важливими є постановка проблеми педагогічного проектування індивідуальних траєкторій професійного розвитку, вивчення соціально-педагогічної ситуації у ВВНЗ, проведення дискусій з питань, що хотілося б змінити в процесі професійної підготовки, які освітні можливості та ресурси для цього є, що необхідно зробити для зміни ситуації. Пошук відповідей на запитання може бути здійснений у ході досліджень – опитувань курсантів старших курсів та викладачів, вивчення досвіду інших ВВНЗ, порівняльно-зіставного аналізу за принципом «як є» та «як має бути».

Принципово важливо наголосити, що курсанти з початку навчання повинні бути поставлені в позицію суб'єкта пошукової дослідницької діяльності. Їхня активність має стати внутрішньо мотивованою. З пасивних здобувачів освіти вони повинні перетворитися на учасників процесу проектування. Ця позиція якраз і обумовлює активність та ініціативність курсанта, оскільки він бачить, що до його думки прислухаються, його ініціативи обговорюються та реалізуються.

Важливо формувати у курсантів таку якість, як соціальна відповідальність. Відповідальність завжди була найважливішою характеристикою особистості, те, що відрізняє соціально незрілу особистість від особистості соціально зрілої.

Нині у психології виділяють два типи відповідальності [19]. Відповідальність першого типу - коли особистість вважає відповідальною за все, що відбувається з нею в житті, саму себе. Відповідальність другого типу пов'язана із ситуацією, коли людина схильна вважати відповідальною за все, що відбувається з нею, інших людей (батьків, командирів, викладачів) або зовнішні обставини, ситуацію. У сучасних умовах курсантам значно більшою мірою притаманна відповідальність другого типу. Відповідальність першого типу, чи соціальна відповідальність, формується лише в адекватній діяльності. Такою діяльністю у ВВНЗ повинна бути проектна діяльність, спрямована на вибудовування індивідуальної траєкторії свого професійного розвитку. Цей процес безпосередньо пов'язаний із наданням курсанту свободи у прийнятті рішень. Питання про міру свободи має вирішуватися з урахуванням конкретних особливостей та обставин. Формування соціальної відповідальності повинно відбуватися паралельно з розвитком автономності курсанта та забезпеченням свободи прийняття рішень щодо самого себе.

Соціальна відповідальність може бути формальною та неформальною. Формальна соціальна відповідальність курсантів повинна регулюватися ззовні правовими і моральними нормами та бути пов'язаною з розумінням своїх обов'язків військової служби, служінню державі. Неформальна соціальна відповідальність обумовлена внутрішніми духовно-моральними орієнтаціями самої особистості і пов'язана з поняттями обов'язку, турботи, зобов'язань, гідності. На відміну від зобов'язань, що накладаються на курсанта ззовні, обов'язок є результатом його внутрішнього духовно-морального розвитку та його вільний і усвідомлений вибір.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

1. Проектування індивідуальних траєкторій професійного розвитку курсантів повинно здійснюватися як педагогічне проектування, реалізуючись через взаємодію курсанта та викладача, індивідуальних та колективних суб'єктів.

2. Основною метою проектування та реалізації індивідуальної траєкторії професійного розвитку курсантів повинно бути не тільки набуття професійних знань, умінь та навичок, формування професійних якостей, але і особистісних якостей, необхідних для успішної професійної діяльності і професійної військової кар'єри.

3. Взаємодія всіх учасників процесу педагогічного проектування індивідуальних траєкторій курсантів з чітким розподіленням функцій, суб'єктна позиція кожного, актуалізація необхідних особистісних якостей забезпечать підготовку компетентних військових фахівців, які відповідатимуть потребам сучасного етапу розвитку сектору безпеки та оборони України.

4. Перспективи подальшого дослідження мають бути спрямовані на визначення особливостей та вимог щодо проектування індивідуальних

траєкторій слухачів ВВНЗ з урахуванням їх професійного та життєвого досвіду, нетривалого часу навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про трансформацію системи військової освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 15.12.1997 р. № 1410. *Офіційний вісник України*. 1997. №51. С. 32 (назва Постанови із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1490 від 30.12.2022).
2. Кулалаєва Н., Бахтіярова Х., Артющина М. Методика формування індивідуальної освітньої траєкторії майбутніх бакалаврів з професійної освіти. *Професійна педагогіка*. 2023. Вип. 1 (26). С. 74–83.
3. Венгер С.А., Марченко А.О. Інтелектуальна модель формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувача на навчальній платформі. *Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони*. 2024. Вип. 1(49). С. 160–170.
4. Годаванюк Т. Індивідуальне навчання у вищій школі : монографія. Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2010. 160 с.
5. Задорожна-Княгницька Л.В. Формування індивідуальної освітньої траєкторії магістрів – майбутніх менеджерів освіти у процесі професійної підготовки. *Теорія і методика професійної освіти*. 2020. Вип. 20. Т. 1. С. 125–129.
6. Каньковський І. Індивідуальні освітні траєкторії як необхідність сучасного процесу професійної підготовки фахівця. *Професійна освіта: проблеми і перспективи*. 2013. Вип. 4. С. 62–65.
7. Краснощок І.П. Індивідуальна освітня траєкторія студента: теоретичні аспекти організації. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2018. №60. Т. 1. С. 101–107.
8. Кримова М.О. Індивідуальна професійно-освітня траєкторія фахівця, як інструмент забезпечення його конкурентоспроможності на ринку праці. *Економіка і організація управління*. 2016. № 1(21). С. 236–242.
9. Коростіянець Т.П. До постановки проблеми індивідуальних освітніх траєкторій. *Інноваційна педагогіка: зб. наукових праць Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій*. 2019 р. Вип. 19. С. 9–13.
10. Литвин В.А. Індивідуальна освітня траєкторія здобувачів вищої освіти: контент-аналіз поняття, принципи побудови, форми та методи реалізації. *Науково-педагогічний журнал «Молодь і ринок»*. 2021. Вип. 9(195). С. 93–100.
11. Немець Л.М., Сегіда К.Ю., Логвинова М.О. Індивідуальні освітні траєкторії: роль у забезпеченні якості вищої освіти. *Проблеми сучасної освіти*. 2020. Вип. 10. С. 51–60.
12. Нещерет О. Організація індивідуальних освітніх траєкторій навчання в університеті. *Фізико-математична освіта : науковий журнал*. 2017. Вип. 3(13). С. 116–119.
13. Стрельбицька М. Індивідуальна освітня траєкторія професійного розвитку здобувачів освіти в умовах магістратури. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2022. Вип. 86. С. 204–208.
14. Шевчук Г.Й. Індивідуальна освітня траєкторія студента: суть і ключові аспекти організації. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. 2021. № 95. С. 56–61.
15. Стеблецький А.Л. Взаємодія суб'єктів освітнього процесу - запорука якості освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка: збірник наукових праць*. № 30. 2018. С. 61–65.
16. Скорич Л.П. Суб'єктність в освітньому процесі. *Збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г.С.Костюка НАПН України*. 2011. Вип. 11. С. 836–850.
17. Вішталенко О., Кириченко О., Юнг Н. Психологічні чинники педагогічної компетенції викладачів вищої школи. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2019. Вип. 4. С. 3–8.

18. Шкарлатюк К.І., Коширець В.В., Просіна О.В. Тьюторинг у вищій освіті: вплив на академічну успішність та професійний розвиток. *Психологічні студії*. 2024. Вип. 1. С. 190–196.
19. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації. – Київ : Лібра, 2001. 400 с.

REFERENCES

1. Pro transformatsiiu systemy viiskovoi osvity [On the transformation of the military education system]: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 15.12.1997 r. № 1410. Ofitsiyni visnyk Ukrainy. 1997. № 51. S. 32 (nazva Postanovy iz zminamy, vnesenymy zghidno z Postanovoio KM № 1490 vid 30.12.2022) [in Ukrainian].
2. Kulalaieva N., Bakhtiarova Kh., Artiushyna M. Metodyka formuvannia indyvidualnoi osvitnoi traiektorii maibutnikh bakalavriv z profesiinoi osvity [Methodology for forming an individual educational trajectory of future bachelors in vocational education]. *Profesiina pedahohika*. 2023. Vyp. 1(26). S. 74–83. [in Ukrainian].
3. Venher S.A., Marchenko A.O. Intelktualna model formuvannia indyvidualnoi osvitnoi traiektorii здobuvacha na navchalnii platformi [Intellectual model of forming an individual educational trajectory of an applicant on the educational platform]. *Suchasni informatsiini tekhnolohii u sferi bezpeky ta oborony*. 2024. Vyp. 1(49). S. 160–170. [in Ukrainian].
4. Hodavaniuk T. Indyvidualne navchannia u vyshchii shkoli [Individualized higher education]: monohrafiia. Kyiv : NPU im. M.P. Drahomanova, 2010. 160 s. [in Ukrainian].
5. Zadorozhna-Kniahnytska L.V. Formuvannia indyvidualnoi osvitnoi traiektorii mahistriv – maibutnikh menedzheriv osvity u protsesi profesiinoi pidhotovky [Формування індивідуальної освітньої траєкторії магістрів – майбутніх менеджерів освіти у процесі професійної підготовки]. *Teoriia i metodyka profesiinoi osvity*. 2020. Vyp. 20. T. 1. S. 125–129. [in Ukrainian].
6. Kankovskyi I. Indyvidualni osvitni traiektorii yak neobkhdnist suchasnoho protsesu profesiinoi pidhotovky fakhivtsia [Індивідуальні освітні траєкторії як необхідність сучасного процесу професійної підготовки фахівця]. *Profesiina osvita: problemy i perspektyvy*. 2013. Vyp. 4. S. 62–65. [in Ukrainian].
7. Krasnoshchok I.P. Indyvidualna osvitnia traiektoriia studenta: teoretychni aspekty orhanizatsii [Individual educational trajectory of a student: theoretical aspects of organization]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchyi i zahalnoosvitnii shkolakh*. 2018. № 60. T. 1. S. 101–107. [in Ukrainian].
8. Krymova M.O. Indyvidualna profesiino-osvitnia traiektoriia fakhivtsia, yak instrument zabezpechennia yoho konkurentospromozhnosti na rynku pratsi [Individual professional and educational trajectory of a specialist as a tool for ensuring his competitiveness in the labor market]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*. 2016. № 1(21). S. 236–242. [in Ukrainian].
9. Korostiianets T.P. Do postanovky problemy indyvidualnykh osvitnikh traiektorii [To the problem of individual educational trajectories]. *Innovatsiina pedahohika: zb. naukovykh prats Prychornomorskoho naukovo-doslidnoho instytutu ekonomiky ta innovatsii*. 2019 r. Vyp. 19. S. 9–13. [in Ukrainian].
10. Lytvyn V.A. Indyvidualna osvitnia traiektoriia здobuvachiv vyshchoi osvity: kontent-analiz poniattia, pryntsypy pobudovy, formy ta metody realizatsii [Individual educational trajectory of higher education applicants: content analysis of the concept, principles of construction, forms and methods of implementation]. *Naukovo-pedahohichniy zhurnal «Molod i rynek»*. 2021. Vyp. 9(195). S. 93–100. [in Ukrainian].
11. Niemets L.M., Sehida K.Iu., Lohvynova M.O. Indyvidualni osvitni traiektorii: rol u zabezpechenni yakosti vyshchoi osvity [Індивідуальні освітні траєкторії: роль у забезпеченні якості вищої освіти]. *Problemy suchasnoi osvity*. 2020. Vyp. 10. S. 51–60. [in Ukrainian].

12. Neshcheret O. Orhanizatsiia indyvidualnykh osvitenikh traiektorii navchannia v universyteti [Organization of individual educational trajectories of study at the university]. *Fizyko-matematychna osvita : naukovi zhurnal*. 2017. Vyp. 3(13). S. 116–119.
13. Strelbitska M. Indyvidualna osvitenia traiektoriia profesiinoho rozvytku zdobuvachiv osvity v umovakh mahistratury [Individual educational trajectory of professional development of education seekers in the conditions of a master's degree]. *Naukovi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova*. 2022. Vyp. 86. S. 204–208. [in Ukrainian].
14. Shevchuk H.I. Indyvidualna osvitenia traiektoriia studenta: sut i kliuchovi aspekty orhanizatsii [Individual educational trajectory of a student: essence and key aspects of organization]. *Zbirnyk naukovykh prats «Pedahohichni nauky»*. 2021. № 95. S. 56–61. [in Ukrainian].
15. Stebletskyi A.L. Vzaiemodiia subiektiv osvitnoho protsesu - zaporuka yakosti osvity [The interaction of subjects of the educational process is the key to the quality of education]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedahohika: zbirnyk naukovykh prats*. № 30. 2018. S. 61–65. [in Ukrainian].
16. Skorych L.P. Subiektivist v osvitnomu protsesi [Subjectivity in the educational process]. *Zbirnyk naukovykh prats KPNU imeni Ivana Ohienka, Instytutu psykholohii im. H.S.Kostiuka NAPN Ukrainy*. 2011. Vyp. 11. S. 836–850. [in Ukrainian].
17. Vishtalenko O., Kyrychenko O., Yunh N. Psykholohichni chynnyky pedahohichnoi kompetentsii vykladachiv vyshchoi shkoly [Psychological factors of pedagogical competence of higher school teachers]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriia psykholohichni nauky*. 2019. Vyp. 4. S. 3–8. [in Ukrainian].
18. Shkarlatiuk K.I., Koshyrets V.V., Prosina O.V. Tiutorynh u vyshchii osviti: vplyv na akademichnu uspishnist ta profesiinyi rozvytok [Tutoring in higher education: impact on academic performance and professional development]. *Psykholohichni studii*. 2024. Vyp. 1. S. 190–196. [in Ukrainian].
19. Yonas H. Pryntsyp vidpovidalnosti. U poshukakh etyky dlia tekhnolohichnoi tsyvilizatsii [The Principle of Responsibility: In Search of Ethics for a Technological Civilization]. – Kyiv : Libra, 2001. 400 s. [in Ukrainian].

SUMMARY

Olexandr Morozov,

Doctor of Technical Sciences, Professor,
National University of Defense of Ukraine, Kyiv

Principles of Pedagogical Design of Individual Trajectory of Professional Development of Cadets of Higher Educational Institutions

Introduction. *The article analyzes and defines the main principles of pedagogical design of individual trajectories of professional development of cadets of higher military educational institutions. The main principles of pedagogical design are determined as the need to transform cadets from passive to active subjects of learning, and for teachers to master the role of not only a lecturer, but also a tutor. It is proved that the design of individual trajectories of professional development of cadets should be carried out on the principles of pedagogical design, implemented through the interaction of cadets and teachers, individual and collective subjects. Effective interaction among participants in the process of pedagogical design of individual trajectories of cadets is possible through a clear distribution of functions, recognition of each participant's subjectivity, and the actualization of the essential personal qualities. Problematic issues affecting the design of professional development trajectories are identified.*

Purpose. *The purpose of the article is to identify the principles and challenges of pedagogical design in developing individual trajectories for the professional development of cadets in higher military educational institutions.*

Methods. *The study was conducted using the following methods: systemic analysis and synthesis, induction and deduction, comparison, generalization and systematization.*

Results. *The analysis of the presented issues confirms that there is no single universal approach to designing an individual trajectory of professional development for education seekers – nor should there be. But there are certain principles of pedagogical design of an individual trajectory of professional development. At the same time, the complexity of the problem of designing an individual trajectory of professional development of education seekers should be taken into account. Solving this problem requires identifying the subjects and conditions of design; creating pedagogical conditions in higher military educational institutions to support the design and implementation of individual professional development trajectories; transforming the education seeker from an object to a subject of learning; and developing the teacher not only as an instructor but also as a mentor, consultant, discussion facilitator, and tutor.*

Originality. *The article presents the principles of pedagogical design of the individual trajectory of professional development of cadets of higher military educational institutions. These principles outline what are the determining factors in the training of military professionals. It is shown that only a teacher who has creativity, mobility, psychological readiness for pedagogical activity in conditions of competition, for performing various roles in the educational process is able to be a subject in the design of the individual trajectory of professional development of a cadet. The emphasis is on the formation of social responsibility of the first type in cadets, that is, when a person considers himself responsible for everything that happens to him in life. It is emphasized that such responsibility is formed only in adequate activity. Such activity in higher military educational institutions can be project activities aimed at building an individual trajectory of the cadet's professional development. This process is directly related to providing the individual with freedom in making decisions.*

Conclusions. *Designing individual trajectories of professional development of cadets should be carried out as pedagogical design, implemented through the interaction of the cadet and the teacher, individual and collective subjects. The main goal of designing and implementing an individual professional development trajectory for cadets should be not only the acquisition of knowledge, skills, and professional qualities, but also the development of personal attributes necessary for effective professional performance and a successful military career. The effective interaction of all participants in the pedagogical design process — with clearly distributed functions, recognition of each participant's active role, and the development of necessary personal qualities — will ensure the training of competent military specialists, who will meet the needs of the modern stage of development of the security and defense sector of Ukraine.*

Key words: *individual trajectory of professional development; pedagogical design; levels of design; subjects of pedagogical design.*